

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəlblər üçün, gülən üzler üçün,
həyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

Ürək ver:

SAXTA KUPON

LEV TOLSTOY

Rus dilindən tərcümə:

Zahid Sarıtorpaq

Koordinator: Amin
Redaktor: Toğrul MUSAYEV
Korrektor: Turac ELDARQIZI
Tərtibatçı: Zülfü XƏLİLÖV
Cildin dizayneri: Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ

Лев Николаевич Толстой
ФАЛЬШИВЫЙ КУПОН

Lev Nikolayeviç Tolstoy
SAHTA KUPON

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2022, 112 səh.

© Лев Николаевич Толстой / 1911

© Parlaq İmzalar MMC / 2022

Kitabın bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 120
Yoldaş seriyası | 5

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f @ /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: "AVE PRINT" MMC
Çap tarixi: 12.09.2022
Sifariş: 41(18)/22

Lev Tolstoy 1828-ci il sentyabrın 9-da Rusiyanın Tula quberniyasının Yasnaya Polyana malikanəsində anadan olub. Uşaq yaşlarında öncə anasını, daha sonra atasını itirib. 1844-cü ildə Kazan Universitetinə daxil olaraq Şərq dilləri üzrə təhsil almağa başlayıb, lakin ikinci kursda təhsilini yarımçıq qoyaraq doğma kəndinə qayıdıb. 1863-69-cu illərdə ilk irihəcmli romanını – “Hərb və sülh”ü yazıb. 1873-77-ci illərdə isə bir qadının faciəvi taleyindən bəhs edən “Anna Karenina” romanı üzərində çalışıb. Sonuncu böyük romanı “Dirilmə” isə 1899-cu ildə çap olunub. Böyük yazıcının sonuncu romanı “Hacı Murad” isə 1912-ci ildə, ölümündən sonra çap olunub. Lev Tolstoy 1910-cu il noyabrın 20-də “Astarova” stansiyasında pnevmoniyadan dünyasını dəyişib.

Zahid Sarıtorpaq 1957-ci il mayın 11-də Şamaxı şəhərində anadan olub. 1981-87-ci illərdə Moskvada Maksim Qorki adına Ədəbiyyat institutunda təhsil alıb. “Üfürülmüş çırağın ruhu”, “Tək işığın haləsi” şeirlər kitabının və “Əlifba bayramında qətl”, “Dərdin sarı çərkəni”, “Qarğa marşrutu”, “Kül”, “Quşların intiharına ağlamayın”, “Köhnə mücrüyə elegiya” romanlarının müəllifidir. Zahid Sarıtorpaq ingilis klassiki Con Miltonun “İtirilmiş cənnət” və “Qaytarılmış cənnət” epopeyalarını, Artur Rembonun, Fransua Moriakın seçilmiş əsərlərini tərcümə edib. Bundan əlavə, V. Skott, C. Coys, M. Prust, Qöte, C. Steynbek, B. Pasternak və bir sıra başqa dahilərin əsərlərindən nümunələr onun tərcüməsində Azərbaycan dilində işıq üzü görüb.

BİRİNCİ HİSSƏ

I

Dövlət palatasının sədri, dürüst insan, öz təmizliyi ilə öyünən, qatı liberal və azad düşüncə sahibi olmaqla yanaşı, mövhumatın qalığı hesab etdiyi hər cür dini təzahürlərə nifrət bəsləyən Fyodor Mixayloviç Smokovnikov idarədən qayıdanda əsəbindən partlayırdı. Qubernator onun haqqında çox axmaq bir yazı yazmışdı, iddiaya görə, Fyodor əliəyrilik eləmişdi. Mixayloviçin hirsini təpəsinə vurdu, dərhal cəsarətli və kəskin bir cavab yazdı.

Evdə Fyodor Mixayloviçə elə gəldi ki, bu gün bütün işlər tərs gedir.

Saat beşə beş dəqiqə qalmışdı. Elə bildi indi nahar verəcəklər, amma yemək hələ hazır deyildi. Fyodor Mixayloviç qapını çıxıb öz otağına keçdi. Kimsə qapını döydü. “Zəhrimara qalsın, imkan verməzlər dincimizi alağ, kimdi görəsən”, düşündü və qışqırdı:

– Kimdi?

Otağa Fyodor Mixayloviçin on beş yaşlı oğlu, gimnazianın beşinci sinif şagirdi daxil oldu.

– Səndən nə əcəb?

– Bu gün ayın biridi.

– Nədi? Puldan ötrü gəlmisən?

Hər ayın biri ata oğluna əylənmək üçün 3 rubl verir, belə razılaşıbmışdılar. Fyodor Mixayloviç qaşqabağını töküb pulqabını götürdü, eşələyib 2½ rublluq bir kupon tapdı, ardınca da bir ovuc gümüş pul çıxarıb 50 qəpik də saydı. Oğlu susub durdu və götürmədi.

– Ata, xahiş eləyirəm, gələn ayın pulunu da indi ver.

– Nə?

– Başqa vaxt olsaydı istəməzdim, amma borc aldığım adama söz vermişəm, bu gün çatdırmalıyam. Axı mən dürüst adamam, gərək sözümü tutam... mənə üç rubl da ver, and olsun, gələn ay istəməyəcəm... nəinki gələn ay... xahiş eləyirəm, ata.

– Sənə demişdim axı...

– Ata, cəmi bircə dəfə...

– 3 rubl xərclik alırsan, amma yenə gözün doymur. Mən sənin yaşında heç 50 qəpik də almırdım.

– O sənin vaxtında idi, indi yoldaşlarımdın hamısı məndən çox alır. Petrov, İvanitski 50 rubl alırlar.

– Bax sənə deyirəm, bu işlərdən əl çəkməsən, axırda fırlıdaqçı olacaqsan. Məndən demək.

– Sizin işiniz elə deməkdi. Heç vaxt özünüzü mənim yerimə qoymursuz. Elə eləyəcəksiz, axırda namərd olacam. Sizin isə vecinizə deyil.

– Rədd ol, avaranın biri avara. Çıx, cəhənnəm ol!

Fyodor Mixayloviç yerindən sıçrayıb oğlunun üstünə şığıdı.

– Cəhənnəm ol!.. Sənin kimiləri gərək şallaqlaya-
san.

Oğlu qorxdu və əsəbiləşdi. Amma daha çox əsə-
biləşdi, nəinki qorxdu və başını aşağı salıb yeyin ad-
dımlarla qapıya sarı yönəldi. Fyodor Mixayloviç ona əl
qaldırmaq istəmirdi, amma öz qəzəbindən xoşhal ol-
muşdu, oğlunun arxasınca ağzına gələni dedi, ağ yu-
yub qara sərdi.

Qulluqçu gəlib naharın hazır olduğunu deyəndə
Fyodor Mixayloviç ayağa durdu.

– Axır ki! – dedi. – Bundan sonra adamda iştaha
qalar?!

Qaşqabağını töküb getdi yemək yeməyə.

Masa arxasında arvadı onunla söhbət etmək istədi,
amma o, hirsələ donquldanaraq qısa cavab verdiyin-
dən qadın səsini kəsdi. Oğlu da həmçinin, boşqabdan
gözünü qaldırmadı. Yemək boyu heç kim danışmadı,
sonra da durub dağılışdılar.

Nahardan sonra gimnazist öz otağına qayıtdı, ku-
ponu və xırda pulu cibindən çıxarıb masanın üstünə
atdı, ardınca isə mundirini çıxarıb gödəkçəsini geydi.
Əvvəlcə o, köhnə latın qrammatikası kitabını götürüb
qapını çəttələdi, daha sonra pulları əli ilə sürüşdürüb
masanın üstündən siyirməyə tökdü, yeşikdən giliz gö-
türdü, birini doldurub pambıqla tıxadı və çəkməyə
başladı.

O, qrammatika və qeyd dəftərləri ilə iki saat məşğul
oldu, başına heç nə girmədi, sonra qalxıb dabanlarını

yerə bərk vura-vura otaqda var-gəl eləməyə başladı və atasıyla arasında baş verənləri bircə-bircə yadına saldı. Sanki indicə eşidib görürmüş kimi atasının bütün sö-yüşləri, xüsusilə də qəzəbli siması yaddaşında canlandı. “Avara! Döyülməyin çatıb”. Xatırladıqca, qan beyninə vururdu. Atasının dediyi bu sözləri yadına saldı: “Bax sənə deyirəm, bu işlərdən əl çəkməsən, axırda fırıldaqçı olacaqsan. Sonra demə ki, demədin”. – “Əlbəttə, olacam. Onun üçün belə daha yaxşıdır. Özü cavanlığını unudub, deyəsən. Axı mən neyləmişəm? Sadəcə teatra getmişəm, pulum olmayıb, Petya Qruşetskodan borc almışam. Bunda pis nə var axı? Başqası olsaydı, ürə-yi yanardı, soruşub vəziyyətin nə yerdə olduğunu öy-rənərdi, bu isə ancaq söyür və özünü düşünür. Cibi boş olanda aləmi bir-birinə vurur, mən isə fırıldaqçı oluram. Çox da ki atamdır, sevə bilmirəm onu. Bilmirəm hamı belədir, ya yox, amma mən sevmirəm”.

Qulluqçu əlində məktub qapını döydü.

– Dedilər yubanmadan cavab versinlər.

Kağızda yazılmışdı:

“Məndən aldığı 6 rublu geri qaytarmağı artıq üçüncü dəfədir səndən xahiş edirəm, amma sən elə hey fırladırsan. Dürüst adama bu yaraşmaz. Xahiş edirəm, göndərdiyim elçi ilə dərhal pulumu qaytarasan. Ehtiyaclarım xirtdəyəcəndir. İndi sənin cibində 6 rubl yoxdur?”

Pulu verib-verməyəcəyindən asılı olaraq, sənə nifrət və ya hörmət bəsləyəcək yoldaşın Qruşetski”.

“Bu da belə. Donuzun biri donuz. Gözləyə bilmir. Bir də yoxlayım”.

Mitya anasının yanına getdi. Bu, sonuncu ümid yeri idi. Anası xeyirxah idi və başından eləməyi bacarmırdı, bəlkə də, ona kömək edə bilərdi, ancaq indi başı qarışıq idi, ikiyaşlı körpəsi Petya xəstələnmişdi, narahat idi. O, Mityanın gəlib səs-küy salmasına hirsləndi, dərhal da başından rədd elədi.

Mitya dodağının altında nəsə donquldanıb qapıdan çıxdı. Anasının yazığı gəldi və onu geri qayıtardı.

– Dayan, Mitya, – dedi. – İndi pulum yoxdu, ancaq sabah taparam.

Ancaq Mityanın qəzəbi hələ də soyumamışdı.

– Mənə indi lazımdı, neynirəm sabahı?! Xəbəriniz olsun, gedirəm dostumgilə.

O, qapını çırpıb getdi.

“Başqa əlacım qalmadı, saati hara girov qoymağı o mənə deyə bilər”, – düşündü və əlini cibinə salıb saati barmaqları ilə yoxladı.

Mitya masadan kuponu və xırda pulları götürüb pal-tosunu geyindi və Maxinin yanına getdi.

II

Maxin bıçlı bir gimnazist idi. O, kart oynayırdı, qadınları tanıyırdı və həmişə də cibi dolu olurdu. Xalası-gildə yaşayırdı. Mitya bilirdi ki, Maxin fırlıdaqçının biridi, amma haçan ki bir araya gəlirdilər, qeyri-ixtiyari onun sözü ilə oturub-dururdu. Maxin evdə idi, teatra

getməyə hazırlaşır: çirkli otağından ətirli sabun və odekolon iyi gəlirdi.

Mitya ona dərini danışb kuponu və əlli qəpiyi göstərdi, deyəndə ki, bəs doqquz rubla ehtiyacı var, Maxin:

– Qardaş, bu ən sonuncu çıxış yoludu. Saati girov qoymaq olar, amma məsələni daha kəsə yolla həll etmək olar, – dedi, ardınca da bir göz vurdu.

– Necə?

– Çox asan, – Maxin kuponu götürdü. – Bax bura, 2 rubl 50 qəpiyin qarşısına “1” qoyursan, olur 12 rubl 50 qəpik.

– Elə şey olar?

– Niyə olmur. Minrublluq biletlərdən birini mən belə sınımışdım.

– Ola bilməz.

– Olanda olur. Nə deyirsən, eləyim? – deyə Maxin qələmi götürüb sol əlinin barmaqları ilə kuponu düzəltdi.

– Axı bu, yaxşı iş deyil.

– Boş şeydi.

“Dübbədüz, – fikirləşdi Mitya və yadına atasının təhqirləri düşdü: – fırldaqçı. Budur, artıq mən fırldaqçıyam”. O, Maxinin üzünə baxdı. Maxin də ona göz gəzdirib gülümsündü.

– Hə, nə deyirsən, eləyimmi?

– Elə.

Maxin səliqə ilə “1” rəqəmini kupona yazdı.

– Bu da belə, gedək indi mağazaya. Budu, tindədi: foto ləvazimatları. Yeri gəlmişkən, mənə bir çərçivə lazımdı bunun üçün.

O, irigözlü, uzunsaçlı və gözəl əndamlı bir qızın fotoşəklini çıxardı.

– Necədi, canalandı? Hə?

– Hə, hə. Bəs necə eləyəcəyik...

– Çox asan. Gedək.

Maxin geyindi və onlar birlikdə çıxdılar.

III

Foto ləvazimatları mağazasının giriş qapısında zıncırov səsləndi. Gimnazistlər içəri girdi, onlar piştaxtalarında, rəflərində ləvazimatlar qoyulmuş kimsəsiz mağazaya göz gəzdirdilər. Arxa qapıdan xoşsifət, kifir bir qadın çıxdı, piştaxtanın arxasına keçib nə lazım olduğunu soruşdu.

– Yaxşı bir çərçivə istəyirik, madam.

– Hansı qiymətə olsun? – xanım soruşdu, mitenkadan¹ görünən buğumları şişkin barmaqlarıyla müxtəlif görünüşlü çərçivələri cəld və məharətlə əlləşdirdi. – Bunlar 50 qəpikdi, bunlar isə bahadı. Amma bax bu çox gözəldir, təzə gəlib, özü də iyirmi rubldu.

– Yaxşı, bunu verin. Bir az endirim eləyə bilərsiniz? Heç olmasa bir rubl.

Xanım ciddi bir görkəm alıb:

– Bizdə endirim olmur, – dedi.

---

1 Mitenka – barmaqsız qadın əlcəyi – Red.